

การเลือกชนข้าราชการในกอง “บริการ” :

บทศึกษาเฉพาะกรณี

โดย ชาญ ทองแก้ว

คำนำ

บทศึกษาเฉพาะกรณีเรื่องนี้จะได้นำถึงถึงวิธีการที่กองแห่งหนึ่งในองราชการของไทยใช้เลือกชนข้าราชการในกองของตน ซึ่งถ้าจะดูกันแต่ผิวเผินแล้วก็เป็นเรื่องธรรมดาสามัญ ไม่น่าจะมีปัญหาอย่างใด แต่เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงที่ปรากฏขึ้นโดยละเอียดถี่ถ้วนแล้ว ก็พอจะมองเห็นเป็นอุทาหรณ์ได้ว่า ในองราชการของเรานั้น แม้ว่าจะได้มีการนำเอากฎเกณฑ์ของระบบคุณวุฒิมาใช้ในการบริหารงานบุคคลแล้วก็ตาม อิทธิพลของระบบอุปถัมภ์ดั้งเดิมก็ยังคงมีอยู่และได้รับการยึดถือปฏิบัติตามภายในกรอบแห่งกฎเกณฑ์ของระบบคุณวุฒิเองด้วย

ข้อเท็จจริงที่จะนำเสนอต่อไปได้นำเอามาจากกรณีที่ยังเกิดขึ้นจริงในกองดังกล่าว แต่บรรดาข้อสั่งนราชการและบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอยู่ในกรณีเรื่อนั้น จะขอใช้ชื่อที่สมมติเรียกชนทั้งสี่ เหตุการณ์และระยะเวลาก็ได้ดัดแปลงจัดแบ่งให้พอดีเป็นปี ๆ ไป เพื่อความสะดวกในการติดตามกรณีเรื่อนี้ด้วย

ข้อเท็จจริงของกรณี

1. ความเป็นมาของกรณี มีกรมแห่งหนึ่ง ขอสมมติชื่อว่า กรม “เดิร์มดัมพ์พ์” ซึ่งแบ่งส่วนราชการออกเป็นกองต่าง ๆ กรณีเรื่อนี้ได้ปรากฏขึ้นในกองหนึ่งของกรมนี้ ซึ่งขอสมมติชื่อว่ากอง “บริการ” การจัดส่วนราชการในกองนี้แบ่งแยกออกเป็น 4 แผนก ได้แก่ แผนก ก, ข, ค, และ ง และมีอัตราและตำแหน่งในกองดังนี้

ก. อัตราชนเอก ตำแหน่งหัวหน้ากอง 1 อัตรา

ข. อัตราชั้นโท ตำแหน่งหัวหน้าแผนก 4 อัตรา และตำแหน่งประจำกอง 2 อัตรา รวมเป็น 6 อัตรา

ค. อัตราชั้นตรี ตำแหน่งประจำแผนก (คุณวุฒิปริญญาตรี ชั้น 900 บาท) 2 อัตรา และตำแหน่งปฏิบัติงานเฉพาะ (ชั้น 750 บาท) อีก 6 อัตรา รวมเป็น 8 อัตรา

ง. อัตราชั้นจตุรดา ตำแหน่งเสมียนพนักงาน (คุณวุฒิประโยคอาชีวะชั้นสูง ชั้น 600 บาท) 12 อัตรา

อย่างไรก็ดี โดยเหตุที่กอง “บริการ” เป็นกองที่จัดตั้งเพิ่มเติมขึ้นใหม่ อัตราและตำแหน่งต่าง ๆ ดังกล่าวจึงไม่มีตัวบุคคลได้รับการบรรจุเข้าทำงาน โดยครบถ้วนตามที่แท้จริงปรากฏว่า เมื่อเริ่มตั้งกอง “บริการ” ขึ้นมาในปีแรกนั้น คงมีตัวบุคคลที่ได้รับการบรรจุอยู่แต่เพียงในอัตราและตำแหน่งเหล่านั้นเท่านั้น คือ

ก. ตำแหน่งหัวหน้ากองได้แก่ นายทม ซึ่งโอนมาดำรงตำแหน่งนี้จากส่วนราชการนอกกรม “เสริมสัมพันธ์” แห่งหนึ่ง

ข. ตำแหน่งหัวหน้าแผนก ก. ได้แก่ นายทัศน ซึ่งเพิ่งสอบเลื่อนชั้นโทได้และโอนมาจากกองอื่นภายในกรม “เสริมสัมพันธ์” นั้น

ค. ตำแหน่งเสมียนพนักงานชั้นจตุรดา ซึ่งมีตัวบุคคลบรรจุอยู่ครบถ้วนทั้ง 12 อัตรา เสมียนพนักงานทั้ง 12 คนนี้ แต่เดิมก็เป็นลูกจ้างชั่วคราว ทำงานอยู่ในกองต่าง ๆ ของกรม “เสริมสัมพันธ์” นั้นเอง พอมีการเปิดสอบแข่งขันทั่วไปเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญชั้นจตุรดาตำแหน่งเสมียนพนักงาน จำนวน 12 อัตราของกอง “บริการ” ซึ่งเพิ่งจัดตั้งขึ้นใหม่ ลูกจ้างทั้ง 12 คนนี้ได้สมัครเข้าสอบ และได้รับการบรรจุทั้งหมด 12 อัตรา แม้ว่าการสอบดังกล่าวจะเป็นการสอบแข่งขัน ซึ่งบุคคลภายนอกโดยทั่วไปมีคุณสมบัติตามที่กำหนดก็มีสิทธิ์สมัครเข้าสอบแข่งขันได้ ในบรรดาเสมียนพนักงานทั้ง 12 คนนี้ มีบุคคลซึ่งจะมีบทบาทสำคัญในกรณีเรื้องนี้ต่อไปอยู่ 2 คน คือ นายทวม กับ นายทอง

สำหรับอัตราชั้นตรีนั้นในระยะปีแรกยังไม่มีการบรรจุตัวบุคคลเข้าทำงานเลย จนกระทั่งเมื่อจวนจะสิ้นปีแรก จึงได้มีการสอบแข่งขันทั่วไป เพื่อบรรจุในอัตราชั้นตรีตำแหน่งประจำ

แผนก คุณวุฒิปริญญาตรี ชั้น 900 บาท ทั้ง ๒ อัตรา บุคคลที่ผ่านการสอบได้รับการบรรจุ
ในอัตราและตำแหน่งทั้งสองนี้ได้แก่ นายทศ และนางสาวราศรี บุคคลทั้งสองมีคุณวุฒิ ข.บ.

และในระยะใด ๆ ก็ตามการเปิดสอบคัดเลือกข้าราชการชั้นจตุตถไปภายในกรม
“ เสรวิสัมพันธ ” เพื่อเลื่อนชั้นบรรจุในอัตราชั้นตรี ตำแหน่งปฏิบัติงานเฉพาะ ชั้น 750 บาท
ของกอง “ บริการ ” จำนวน 1 อัตรา จากที่มีอยู่ทั้งหมด 6 อัตรา บุคคลผู้ได้รับการบรรจุ
จากการสอบครั้งนี้ได้แก่นายทศ เสรวิสัมพันธงานจากกองหนึ่งในกรม “ เสรวิสัมพันธ ”

ดังนั้นเมื่อเริ่มปีต้อง อัตราชั้นตรีของกอง “ บริการ ” จึงมีต่อบุคคลที่ได้รับการบรรจุ
อยู่เพียง 3 อัตรา จากทั้งหมด 8 อัตรา ได้แก่นายทศ นางสาวราศรี และนายทศ ซึ่งได้เริ่มเป็น
ข้าราชการชั้นตรีในกอง “ บริการ ” นี้พร้อมกัน แต่ต้องคนแรกมีเงินเดือนสูงกว่า ส่วน
อัตราชั้นโทคงเหลืออยู่ทั้งหมด 5 อัตรา คือ ตำแหน่งประจำกอง 2 อัตรา และตำแหน่งหัวหน้า
แผนก 3 อัตรา โดยมีได้มีการสอบคัดเลือกหรือโอนผู้ใดมาบรรจุเข้าทำงานแต่อย่างใด

2. จุดเริ่มของกรณี กรณีเรื่องนมจตุที่เราควรจะศึกษาอันชวนไปถึงตอนที่ นายทศ ได้รับการ
เลื่อนชั้น จากชั้นจตุตถ เป็นชั้นตรี นายทศผู้เป็นญาติเกี่ยวดองอยู่กับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่คน
หนึ่งในกรม “ เสรวิสัมพันธ ” ได้เคยติดตามท่านผู้ใหญ่คนนั้นเดินทางไปดูงานในต่างประเทศ
ก่อนที่จะสอบได้มาเป็นชั้นตรีอยู่ในกอง “ บริการ ” นี้ นายทศเป็นเสมียนพนักงานชั้นจตุตถ
600 บาท อยู่ในกอง ๆ หนึ่งของกรมนี้มาเป็นเวลา ๒ ปี และในระยะเวลา ๒ ปีนี้ นายทศได้
รับการพิจารณาเลื่อนเงินเดือนจาก 600 บาทเป็น 700 บาท (ปีละ ๒ ชั้น) จึงจะเดียวกับ
ที่นายทศมีเงินเดือน 700 บาท ทางกอง “ บริการ ” ก็เปิดสอบอัตราชั้นตรี ตำแหน่งปฏิบัติ
งานเฉพาะ ชั้น 750 บาท ชั้น 1 ตำแหน่ง ในระยะต้นปีแรกดังกล่าวมาแล้วนั้น นายทศ
ก็สมัครเข้าสอบ เพราะมีคุณวุฒิครบถ้วนตามระเบียบการบรรจุข้าราชการชั้นจตุตถเป็นชั้นตรี
ของ อ.ก.พ. กรม “ เสรวิสัมพันธ ” ซึ่งระบุว่า ผู้มีสิทธิสมัครสอบ และมีสิทธิได้รับการบรรจุจะ
ต้องเป็นผู้ที่เป็นข้าราชการชั้นจตุตถมาไม่ต่ำกว่า ๒ ปี และมีเงินเดือนไม่ต่ำกว่า 700 บาท และ
จะเป็นเพราะเงื่อนไขดังกล่าวประกอบกับเหตุผลอื่นใดก็ตาม ปรากฏว่า การสอบครั้งนี้แม้ว่าจะ
เป็นการสอบคัดเลือกข้าราชการชั้นจตุตถไปภายในกรม “ เสรวิสัมพันธ ” ก็ไม่มีเสมียนพนักงาน
ชั้นจตุตถคนอื่น ๆ เข้าสมัครสอบ คงมีแต่นายทศสมัครสอบอยู่คนเดียว สำหรับบรรดาเสมียน

พนักงานจำนวน 12 คน ในกอง “บริการ” เองก็ไม่สามารถจะสมัครเข้าสอบได้ เพราะเพิ่งรับราชการมาเพียง 1 ปี และมีเงินเดือนยังไม่ถึง 700 บาท ผลจึงปรากฏว่า นายทศได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการชั้นตรีตำแหน่งปฏิบัติงานเฉพาะในกอง “บริการ” ดังกล่าวมาแล้ว

ต่อมาอีก 2 ปี คือในระยะจะถึงปีที่สาม ปรากฏว่า เดิมมีพนักงานของกอง “บริการ” มีเงินเดือนถึง 700 บาท อยู่ 6 คน จากจำนวน 12 คน และได้มีการเปิดสอบอัตราชั้นตรีตำแหน่งปฏิบัติงานเฉพาะของกอง “บริการ” ซึ่งยังคงเหลืออยู่อีก 5 อัตรา ซึ่งทั้งหมดในคราวเดียวกัน เพื่อคัดเลือกเดิมีนพนักงานจัดทำทั่วไปในกรม “เสริมสัมพันธ์” ชั้นบรรจุ ในการสมัครสอบปรากฏว่าไม่มีเดิมีนพนักงานจากกองอื่น ๆ มาร่วมสมัครสอบด้วยเลย คงมีแต่เดิมีนพนักงานจัดทำของกอง “บริการ” เองจำนวน 6 คน ซึ่งมีคุณสมบัติครบถ้วนตามระเบียบของ อ.ก.พ. กรมนี้ เข้าสมัครสอบเท่านั้น ผลการสอบจึงปรากฏว่า เดิมีนพนักงานของกอง “บริการ” สอบได้รับการบรรจุทั้ง 5 อัตรา ในจำนวนเดิมีนพนักงาน 5 คนที่ได้เลื่อนเป็นชั้นตรีในตอนนั้นนายทศกับนายทอง ซึ่งในขณะที่ทำงานในตำแหน่งเดิมีนพนักงานได้กลายเป็นที่รักใคร่ชอบพของ นายทศ หัวหน้ากอง “บริการ” รวมอยู่ด้วย ส่วนที่เหลืออีก 1 คน คงขยับย้ายหรือการบรรจุต่อไป

ดังนั้น เมื่อเริ่มปีที่สี่ อัตราชั้นตรีทั้ง 8 อัตรา ของกอง “บริการ” ก็มีบุคคลได้รับการบรรจุเข้าทำงานโดยครบถ้วน ในบรรดาข้าราชการชั้นตรีทั้ง 8 คนนี้ ในระยะเวลาต่อมาปรากฏว่า นายทศได้เลื่อนเป็นข้าราชการชั้นโทก่อน ติดตามด้วยนายทศ และนายทอง และแม้ว่าจากอัตราชั้นโทที่เหลืออยู่ 5 อัตรา บรรจุให้บุคคลทั้งสามไปแล้ว 3 อัตรา ยังเหลืออีก 2 อัตรา ก็ปรากฏว่า ข้าราชการชั้นตรีจากกองอื่นได้รับการเลื่อนชั้นขึ้นมาบรรจุในอัตราดังกล่าวแล้ว 2 อัตรา ได้แก่ นายใหม่ และนางสาวชื่น ส่วนนายทศ และนางสาวราศี ซึ่งมีเงินเดือนสูงกว่าและเป็นข้าราชการในกอง “บริการ” เอง ยังมีได้เลื่อนเป็นชั้นโทแต่อย่างใด พฤติการณ์เกี่ยวกับการสอบเลื่อนชั้นดังกล่าวเหล่านี้ได้เป็นไปอย่างไร จะได้นำเสนอต่อไป ในตอนต่อไปขอให้เราได้พิจารณาตารางอัตราค่าจ้างของกอง “บริการ” ซึ่งได้เปรียบเทียบการเลื่อนชั้นของข้าราชการแต่ละคนที่เกี่ยวข้องของในกรณีนี้ด้วยชั้นหนึ่งก่อน เพื่อเป็นแนวทางในการติดตามกรณีเรื่องนี้โดยสะดวกต่อไป ดังนี้

อัตราและตำแหน่ง	๕๕ บท 1	๕๕ บท 2	๕๕ บท 3	๕๕ บท 4	๕๕ บท 5	๕๕ บท 6	๕๕ บท 7
กอง							
๕ ชนเอก หัวหน้ากอง	นายทม	นายทม	นายทม	นายทม	นายทม	นายทม	ว่าง
- ๕ ชนโท ประจำกอง (1,200 บาท)	ว่าง	ว่าง	ว่าง	ว่าง	ว่าง	นายใหม่	นายใหม่
- ๕ ชนโท ประจำกอง (1,200 บาท)	ว่าง	ว่าง	ว่าง	ว่าง	ว่าง	ว่าง	น.ต. ชน
แผนก ก.							
๕ ชนโท หัวหน้าแผนก (1,200 บาท)	นายทัศน	นายทัศน	นายทัศน	นายทัศน	นายทัศน	นายทัศน	นายทัศน
- ๕ ชนตรี ประจำแผนก (900 บาท)	ว่าง	นายทวิ	นายทวิ	นายทวิ	นายทวิ	นายทวิ	นายทวิ
		1,000 บ.	1,050 บ.	1,100 บ.	1,200 บ.	1,200 บ.	1,200 บ.
- ๕ ชนตรี ประจำแผนก (900 บาท)	ว่าง	น.ต. ราคี	น.ต. ราคี	น.ต. ราคี	น.ต. ราคี	น.ต. ราคี	น.ต. ราคี
			1,000 บ.	1,050 บ.	1,100 บ.	1,200 บ.	1,200 บ.
- ๕ ชนจตุรดา เสมียนพนักงาน (600 บาท)	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -
- ๕ ชนจตุรดา เสมียนพนักงาน (600 บาท)	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -
- ๕ ชนจตุรดา เสมียนพนักงาน (600 บาท)	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -
แผนก ข.							
๕ ชนโท หัวหน้าแผนก (1,200 บาท)	ว่าง	ว่าง	ว่าง	ว่าง	ว่าง	ว่าง	นายทอง
- ๕ ชนตรี ปฏิบัติงานเฉพาะ (750 บาท)	ว่าง	ว่าง	ว่าง	นายทอง	นายทอง	นายทอง	นาย -
				850 บ.	900 บ.	1,000 บ.	
- ๕ ชนตรี ปฏิบัติงานเฉพาะ (750 บาท)	ว่าง	ว่าง	ว่าง	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -
- ๕ ชนจตุรดา เสมียนพนักงาน (600 บาท)	นายทอง	นายทอง	นายทอง	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -
	625 บ.	675 บ.	700 บ.				
- ๕ ชนจตุรดา เสมียนพนักงาน (600 บาท)	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -
- ๕ ชนจตุรดา เสมียนพนักงาน (600 บาท)	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -

* เสมียนพนักงานมีตัวบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งทุกตำแหน่ง แต่โดยที่บางคนมิใช่เป็นตัวบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกรณี จึงมิได้สมมุติชื่อขึ้น

อัตราและตำแหน่ง	ปี พ.ศ. 2501	ปี พ.ศ. 2502	ปี พ.ศ. 2503	ปี พ.ศ. 2504	ปี พ.ศ. 2505	ปี พ.ศ. 2506	ปี พ.ศ. 2507
แผนก ค.							
ชนโท หัวหน้าแผนก (1,200 บาท)	ว่าง	ว่าง	ว่าง	ว่าง	นายทศ	ว่าง	นายท้อม
- ชนตรี ปฏิบัติงานเฉพาะ (750 บาท)	ว่าง	นายทศ	นายทศ	นายทศ	นาย -	นาย -	นาย -
		850 บ.	1,000 บ.	1,050 บ.			
- ชนตรี ปฏิบัติงานเฉพาะ (750 บาท)	ว่าง	ว่าง	ว่าง	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -
- ชนจตุรดา เสมียนพนักงาน (600 บาท)	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -
- ชนจตุรดา เสมียนพนักงาน (600 บาท)	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -
- ชนจตุรดา เสมียนพนักงาน (600 บาท)	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -
แผนก ง.							
ชนโท หัวหน้าแผนก (1,200 บาท)	ว่าง	ว่าง	ว่าง	ว่าง	ว่าง	นายทศ	นายทศ
- ชนตรี ปฏิบัติงานเฉพาะ (750 บาท)	ว่าง	ว่าง	ว่าง	นายท้อม	นายท้อม	นายท้อม	นาย -
				850 บ.	1,000 บ.	1,000 บ.	
- ชนจตุรดา เสมียนพนักงาน (600 บาท)	นายท้อม	นายท้อม	นายท้อม	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -
	625 บ.	675 บ.	700 บ.				
- ชนจตุรดา เสมียนพนักงาน (600 บาท)	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -
- ชนจตุรดา เสมียนพนักงาน (600 บาท)	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -	นาย -

3. การสอบเลื่อนชนตรเป็นชนโทครั้งแรก ในบรรดาข้าราชการชนตรีของกอง "บริการ" นั้นอาจแบ่งออกได้เป็น 2 พวก คือ พวกที่เป็นชนตรรุ่นแรกได้แก่ นายทศ นางสาวราตรี และนายทศกับพวกที่เป็นรุ่นหลัง ซึ่งมีนายท้อม และนายทองรวมอยู่ด้วย พวกแรกเป็นชนตรเมื่อเริ่มปีที่สอง ส่วนพวกหลังได้เป็นเมื่อเริ่มปีสี่ อันเป็นระยะเวลาห่างกันถึง 2 ปี

ในพวกแรกนี้ปรากฏว่า นายทศ เป็นผู้ได้รับการพิจารณาเลื่อนชนชนอย่างรวดเร็ว กล่าวคือ ในปีที่สอง (ซึ่งเป็นปีแรกที่นายทศเริ่มเข้าทำงานเป็นชนตรีในกอง "บริการ") เงินเดือนชน 2 ชน จาก 750 บาท เป็น 850 บาท ทั้งนี้ปรากฏว่าในปีนั้น กรม "เสริมสัมพันธ"

ได้รับเงินงบประมาณสำหรับเดือนเงินเดือนน้อยกว่าปกติ เป็นผลให้ข้าราชการในกรมนี้ได้รับการพิจารณาเดือนเงินเดือนก็น้อยมาก แม้แต่ที่ใดเดือนเพียง 1 ชน ก็มายน้อยราย ต่อมาในปีถัดมา นายทศ ก็ได้พิจารณาเดือนเงินเดือนนอก 2 ชน คือ จาก 850 บาท เป็น 1,000 บาท แม้ว่าในปีดังกล่าวจะได้มีการวางกฎเกณฑ์เป็นการภายในว่า ข้าราชการทุกคนในกรมนี้จะได้เดือนเงินเดือนคนละ 1 ชนเท่าเทียมกัน (เนื่องจากผลสะท้อนจากกฏกระทรวงข้าราชการในกรม "เสริมสัมพันธ์" โดยทั่วไปไม่ได้เดือนเงินเดือนในปีที่แล้ว) แต่ก็ตาม ผลการเดือนดังกล่าวทำให้ นายทศมีสิทธิ์ที่จะได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการชั้นโทจริงดังชน กล่าวคือ ตามระเบียบการบรรจุข้าราชการชั้นตรีเป็นชั้นโท ของ อ.ก.พ. กระทรวงที่กรม "เสริมสัมพันธ์" ดังกล่าวยู่ ระบุว่าต้องบรรจุจากผู้เงินเดือนไม่ต่ำกว่า 1,050 บาท และต้องมีอายุราชการชั้นตรีครบ 3 ปี ตามความใน ม. 58 วรรค 2 ของ พ.ร.บ. ระเบียบข้าราชการพลเรือน 2497 ถ้าในปีที่ นายทศจะได้เงินเดือนชนออกแม้แต่เพียงชนเดียว ก็ครบ 1,050 บาท ซึ่งก็ปรากฏว่า นายทศได้เดือนชนจริง ๆ และอายุราชการก็ครบ 3 ปีพอดี นายทศก็จะมีสิทธิ์ที่จะได้รับการบรรจุเข้าเป็นชั้นโทตามระเบียบดังกล่าวโดยสมบูรณ์ เมื่อจนจะถึงปีที่ ทางกองจึงได้จัดการเปิดการสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นชั้นโท ตำแหน่งหัวหน้าแผนก ค. ชน 1,200 บาท เพียง 1 อัตรา จากจำนวนที่ยังเหลือทั้งหมด 5 อัตรา

ตามระเบียบราชการสอบคัดเลือกชั้นตรีเป็นชั้นโทของ อ.ก.พ. กระทรวง ได้ระบุวิธีการเปิดสอบไว้ว่า ให้เปิดสอบได้เป็นครั้งคราวเฉพาะตำแหน่งตามความต้องการของกอง ซึ่งเป็นเจ้าของอัตราและตำแหน่งนั้น ๆ โดยให้ อ.ก.พ. กรมเป็นผู้พิจารณาอนุมัติการเปิดสอบ ดังนั้นในทางปฏิบัติแล้ว การจะเปิดสอบในอัตราและตำแหน่งใดจึงขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของหัวหน้ากองอย่างเต็มที่ ในกรณีนี้ นายทศหัวหน้ากองก็ได้เสนอขอเปิดสอบแต่เพียงอัตราและตำแหน่งเดียวดังกล่าวแล้ว

เมื่อได้ประกาศเปิดสอบ แม้ว่าจะเป็นกรสอบคัดเลือกทั่วไปภายในกรมก็ปรากฏว่า จะเป็นด้วยเหตุผลใดก็ตาม มีผู้เข้าสมัครสอบเพียง 2 คน คือนายทศกับนายทอมเท่านั้น มิได้มีผู้สมัครสอบคนอื่น ๆ จากกองอื่น ๆ หรือจากภายในกอง "บริการ" เอง ซึ่งได้แก่นายทวิ และนางสาววราศรี เข้าสมัครสอบด้วยเลย สำหรับนายทอมนั้นมิได้มีสิทธิ์บรรจุเป็นชั้นโท กล่าว

คือ ในขณะที่เปิดสอบเป็นระยะเวลาจนจะถึงนัดสอบ ซึ่งนายท้อมเพิ่งเป็นข้าราชการชั้นตรีมาเพียง 1 ปี แต่ได้เดือนเงินเดือน 2 ชั้น คือ จาก 750 บาท เป็น 850 บาท ซึ่งมีได้ทำให้นายท้อมมีสิทธิขนาแต่อย่างใด แต่จะด้วยเหตุผลใดไม่ปรากฏ นายท้อมได้สมัครเข้าสอบครั้งนั้นด้วย เพราะระเบียบวิธีการสอบของ อ.ก.พ. กระทรวงเปิดโอกาสให้ผู้ไม่มีสิทธิบรรจุสามารถเข้าสมัครสอบเพื่อขนาบัญชีรอการบรรจุไว้ได้

ผลการสอบก็ปรากฏว่า นายท้อมสอบได้ทีหนึ่ง ได้รับการบรรจุเป็นหัวหน้าแผนก ค. และนายท้อมได้เป็นที่ต้อง คงมีชื่ออยู่ในบัญชีเพื่อรอการบรรจุในอัตราและตำแหน่งนี้ บัญชีดังกล่าวมีกำหนดอายุ 2 ปีตามมติของคณะรัฐมนตรี ภายหลังจากที่นายท้อมได้รับการบรรจุแต่งตั้งเมื่อเริ่มมีทำไปแล้วไม่นานนัก ในปีนั้นเอง นายท้อมก็ได้รับการพิจารณาคัดเลือกแต่งตั้งเป็นชันพิเศษ ดำรงตำแหน่งปฏิบัติงานพิเศษประจำกรม แต่ในทางปฏิบัติคงปฏิบัติราชการในตำแหน่งหัวหน้ากอง "บริการ" เช่นเดิมอยู่ต่อไป

การสอบครั้งนั้นมีผลต่อมาอีกในระยะยาว กล่าวคือ เมื่อถึงนัดหากได้มีการขอโอนย้ายนายท้อมไปเป็นหัวหน้าแผนก ง. เป็นอันว่าตำแหน่งหัวหน้าแผนก ค. ซึ่งนายท้อมมีชื่อในบัญชีรอการบรรจุอยู่ว่างลง นายท้อมจึงคอยการบรรจุอยู่ในลำดับต่อไป ซึ่งจะกระทำได้อีกคือเมื่อนายท้อมได้เป็นข้าราชการชั้นตรีครบกำหนด 3 ปี ซึ่งตกอยู่ในระยะเวลาอีก 1 ปี คือในราวต้นปีทศก และก็ตรงกับกำหนดอายุเวลาของบัญชีรอการบรรจุพอดีด้วย สำหรับในเรื่องเงินเดือนนั้น เมื่อถึงนัดหาก นายท้อมได้เลื่อนอีก 2 ชั้น จากเดิม 850 บาทเป็น 1,000 บาท และถ้าเมื่อถึงนัดหาก หากนายท้อมได้เงินเดือนเดือนอีกเพียง 1 ชั้น ตามเกณฑ์ที่วางไว้เป็นการภายในแล้ว นายท้อมก็จะมีคุณสมบัติครบถ้วนที่จะเลื่อนเป็นชันโท คืออายุราชการเป็นชันตรีครบ 3 ปี และเงินเดือนถึง 1,050 บาท แต่อย่างไรก็ตาม ในระหว่างปีทศกนั้นเอง ได้มีมติคณะรัฐมนตรีให้เลิกเงื่อนไขการเลื่อนชันข้าราชการชั้นตรีเป็นชันโทที่จะต้องมเงินเดือนถึง 1,050 บาทนั้นเสีย โดยอนุมัติให้เลื่อนจากชันตรีที่มีเงินเดือนชันใดก็ได้ โดยยึดถือหลักความสามารถของบุคคลเป็นเกณฑ์ประกอบกับหลักเกณฑ์ตาม พ.ร.บ. ระเบียบข้าราชการพลเรือน มาตรา 58 วรรค 2 ก็ปรากฏว่าเมื่อถึงนัดหาก นายท้อมกลับไม่ได้เงินเดือนชัน แต่ก็เป็นเวลาที่นายท้อมมีอายุราชการเป็นชันตรีครบ 3 ปี มีคุณสมบัติครบถ้วนตามระเบียบใหม่

นายท้อมก็ได้รับการบรรจุเป็นชั้นโทในตำแหน่งหัวหน้าแผนก ค. โดยไม่ต้องทำการสอบใหม่ จึงเป็นอันว่า การสอบครั้งแรกนี้เพียงครั้งเดียว อัตราและตำแหน่งชั้นโทของกองนี้ได้รับการบรรจุไปด้วย 2 อัตรา จากจำนวน 5 อัตรา

4. การสอบครั้งที่สอง ขอให้เราย้อนกลับไปพิจารณากรณีเรื่องนิตอนระยะเริ่มมีบทบาทอีกครั้งหนึ่ง คือเมื่อนายท้อมได้เป็นหัวหน้าแผนก ง. และนายท้อมขอการบรรจุในตำแหน่งหัวหน้าแผนก ค. ไปคนละอัตราเช่นนี้แล้ว อัตราและตำแหน่งชั้นโทของกองนี้ยังคงเหลืออีก 3 อัตรา คือตำแหน่งหัวหน้าแผนก ข. และตำแหน่งประจำกองอีก 2 อัตรา อัตราที่ว่างทั้งหมดนี้ทำให้ต้องมีการเปิดสอบคัดเลือกทั่วไปภายในกรมชั้นเป็นครั้งที่สอง และที่ตามมา อันเป็นจุดที่น่าศึกษาพิจารณาอยู่มากในกรณีเรื่องนี้ เพราะมีความลัดับซับซ้อนพัวพันถึงปัญหาต่างๆ มากมาย

เมื่อเริ่มมีบทบาท ซึ่งเป็นปีแรกที่นายท้อมได้เป็นชั้นโท และนายท้อมขอการบรรจุตามบัญชีนั้น งานอันเป็นหน้าที่ของกองเริ่มขยายตัวและทวีความยากลำบากมากขึ้น ทางผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือเริ่มเฟื่องเต่งกดดัน เพราะลักษณะของงานเป็นไปในทางที่จะต้องแต่งตั้งออกต่อด่วนราชการอื่น ๆ นายท้อมซึ่งเคยปฏิบัติงานด้วยตนเองเต็มอมา ได้มองเห็นข้ออำนาจจากอธิบดีที่จะขอยืมตัวบุคคลจากกองอื่น ๆ มาช่วยทำงาน ซึ่งบางครั้งก็ทำให้ต้องไปขัดแย้งกับหัวหน้ากองบางท่านที่มติดบุคคลอยู่พอดีกับงาน นายท้อม หัวหน้าแผนก ก. ที่ทำงานมาตั้งแต่ปีแรกได้เสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหานี้โดยทางเปิดสอบคัดเลือกในอัตราและตำแหน่งชั้นโทของกองที่ยังว่างอยู่ทั้ง 3 อัตรา เพื่อเป็นการล่อใจให้บุคคลจากกองอื่น ๆ ให้มาทำงานด้วย แต่นายท้อมก็ยังนิ่งเฉยอยู่ไม่เสนอขอเปิดสอบ จนกระทั่งนายใหม่ได้ก้าวเข้ามามีบทบาทในกรณีนี้ นายใหม่เป็นข้าราชการชั้นตรีตำแหน่งประจำแผนกอยู่ในกองอื่น แต่มีความสนิสนมรู้จักกับนายท้อมในทางส่วนตัวเป็นอย่างดี นายใหม่สำเร็จการศึกษาชั้น ร.บ. ผ่านการสอบแข่งขันได้เข้าทำงานรุ่นเดียวกับนายท้อม และนางสาวราศีโดยมีคุณสมบัติที่พอจะทำงานได้ แต่นายใหม่ไม่ค่อยจะมาทำงานหรือมาทำงานสายมากอยู่เป็นนิจสิน เป็นที่อึดหนาระอาใจแก่ผู้บังคับบัญชา และเมื่อหัวหน้ากองที่นายใหม่สังกัดอยู่แต่งตั้งให้เขาที่จะเข้มงวดกดดันในเรื่องเจตนาทำงานของข้าราชการ นายใหม่ก็ทำท่าว่าไม่อยากจะอยู่ในกองนั้นต่อไป

เมื่อต้นปีที่ห้า : ภายหลังการสอบครั้งแรกประมาณ 1 ปี นายทมิได้เลื่อนขออนุมัติ เปิดสอบอัตราชั้นโท ตำแหน่งประจำกองชั้นเพียง 1 ตำแหน่ง ทว่าในการเปิดสอบครั้งนี้ ผลแตกต่างไปจากการเปิดสอบครั้งแรก กล่าวคือ เมื่อมีข่าวว่าจะมีการเปิดสอบครั้งนี้ ก็ปรากฏว่ามีเสียงกล่าวโจมตีการสอบครั้งแรกว่า ก่อนข้างจะจับทำกันภายในกองมากเกินไป ในครั้งนี้ นายทมิจึงได้กล่าวแต่งตั้งท่าทีเป็นการทั่วไปว่า ต้องการให้บุคคลที่มีความสามารถจาก กองต่าง ๆ มาสอบคัดเลือก เพราะทางกอง “บริการ” ขาดคนทำงาน จึงต้องการบุคคลที่มีความสามารถจริง ๆ เข้าทำงาน และการสอบจะเป็นไปตามเกณฑ์ ถือความสามารถให้มากที่สุด จึงปรากฏว่ามีผู้สมัครเข้าสอบคัดเลือกครั้งนี้มากกว่าทุกคราว เป็นจำนวนถึง 16 คน ซึ่งกมใหม่รวมอยู่ด้วย ข้าราชการชั้นตรีในกอง “บริการ” ของกมสมัครเข้าสอบทั้งหมด รวมทมิ นายทมิ นางสาวราศีและนายทองด้วย

สำหรับนายทองนั้นเริ่มรับราชการในกอง “บริการ” นี้ในปีที่สี่ รวมเวลารับราชการ จนถึงเวลาเปิดสอบครั้งนี้เป็นเวลา 4 ปี มีเงินเดือนเต็มขั้นตรี คือ 1,200 บาท (ปีละหนึ่งชน) นับได้ว่า นายทมิมีเงินเดือนสูงที่สุดในกลุ่มผู้สมัคร แม้แต่นางสาวราศี ซึ่งเข้าทำงานพร้อมกัน มีอายุราชการเท่ากันยกเว้นเงินเดือนต่ำกว่านายทองอยู่ 1 ชน คือมีเพียง 1,100 บาท ทั้งนี้เพราะในปีแรกที่นายทองเข้ารับราชการในกองบริการ (เป็นปีที่สองที่กองนี้จัดตั้งขึ้นมา) นายทองได้ถูกยืมตัวไปรับราชการในกองอื่น และในปีนั้นก็เป็นที่แรกที่ข้าราชการในกรม “เสริมสัมพันธ” ได้เดือนเงินเดือนกันน้อยมาก ดังกล่าวแล้ว แต่นายทองก็เป็นคนหนึ่งที่หัวหน้ากองนั้นเห็นสมควรพิจารณาเดือนชนให้ และต่อมานายทองก็กลับมาอยู่กอง “บริการ” ตามเดิม จนเงินเดือนเต็มขั้นตรี 1,200 บาท ดังกล่าวแล้ว ส่วนนางสาวราศีคงทำงานอยู่ที่กอง “บริการ” ตลอดมา และไม่ได้พิจารณาเดือนชนเงินเดือนในปีแรกที่เข้าทำงาน สำหรับนายทองนั้นเพียงเป็นข้าราชการชั้นตรีมา 2 ปี (คือสอบผ่านคัดเลือกได้เมื่อต้นปีที่สาม และบรรจุเข้าทำงานเมื่อเริ่มปีที่สี่) มีเงินเดือน 900 บาท (ปีแรกได้ 2 ชน จาก 750 บาท เป็น 850 บาท) ยังไม่มีสิทธิบรรจุเป็นข้าราชการชั้นโท แต่ก็ได้สมัครเข้าสอบคราวนี้ด้วย

ผู้สมัครจากกองอื่น ๆ นอกจากนายใหม่แล้วก็มีบุคคลที่สำเร็จชั้นปริญญาตรีและผู้ททาง กรมส่งไปศึกษาชั้นปริญญาโททางรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รวมอยู่ด้วย

หลายคน ทำที่ของบรรดาผู้สมัครที่แสดงออกในการสอบครั้งแรก มีที่น่าสังเกต โดยเฉพาะทำที่ของนายใหม่ กล่าวคือในขณะที่ผู้สมัครคนอื่น ๆ กำลังขมกเขม่นเตรียมตัวสอบ ผู้สมัครที่เป็นสตรีบางรายก็มักจะฉวยโอกาสไปหาบรรดากรรมการที่รวมในการออกข้อสอบคราวนี้ เพื่อให้ท่านกรรมการบอกใบ้ หรือแนะนำข้อสอบให้ นายใหม่ก็รีบออกเดินทางไปทำกิจธุระส่วนตัวต่างจังหวัดเสียเป็นเวลาหลายวัน และได้เดินทางกลับมาก่อนหน้ากำหนดวันสอบเพียงวันเดียว

สำหรับหลักสูตร และวิธีการสอบตามที่ อ.ก.พ. กระทรวงกำหนดขึ้นก็คงใช้หลักสูตรการสอบคัดเลือกชั้นตรีเป็นชั้นโทของ ก.พ. กล่าวคือ แบ่งวิชาที่สอบออกเป็นสองภาค คือภาควิชาการซึ่งมีคะแนนรวม 200 คะแนน แบ่งออกเป็น 4 วิชา ๆ ละ 50 คะแนน ได้แก่ วิชาความรู้ทั่วไป ภาษาไทย (เรียงความ) ภาษาอังกฤษ และวิชากฎหมายระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ และภาคปฏิบัติซึ่งมีคะแนนรวม 300 คะแนน โดยแบ่งการสอบออกเป็น 2 อย่างคือ สอบข้อเขียนวิชาทดลองปฏิบัติราชการให้คะแนน 200 คะแนน กับสอบสัมภาษณ์ให้คะแนน 100 คะแนน และถือตามมติคณะรัฐมนตรีที่ระบุให้ถือวิชาทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการเป็นวิชาบังคับ ผู้สอบจะต้องสอบได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 สำหรับวิชาข้อเขียน ต้องได้ 120 คะแนนจากคะแนนเต็ม 200 คะแนน และนอกจากนั้นแล้วยังต้องได้คะแนนรวมทุกวิชาไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 ด้วย จึงจะถือว่าเป็นผู้สอบได้

สำหรับวิธีการสอบที่สำคัญก็ควรให้ อ. ก. พ. กรมตงคณะกรรมการทำการสอบคัดเลือกจำนวนไม่น้อยกว่า 3 คน โดยตั้งจากข้าราชการที่ดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าหัวหน้ากอง เพื่อทำการออกข้อสอบ ตรวจให้คะแนน สอบสัมภาษณ์ รวมคะแนน และเสนอผล แต่วิธีการที่สำคัญได้แก่การให้หัวหน้ากองที่เป็นเจ้าของอัตราและตำแหน่งที่เปิดสอบเป็นกรรมการออกข้อสอบ และตรวจให้คะแนนในวิชาทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการ อันเป็นวิชาบังคับ โดยเฉพาะแต่ผู้เดียว ตามหลักเกณฑ์ที่ว่า หัวหน้ากองนั้นย่อมมีความรู้เกี่ยวกับหน้าที่ราชการของตำแหน่งภายในกองของตนเองได้ดีกว่าผู้อื่น

ตามวิธีการดังกล่าว นายใหม่ก็ได้เป็นกรรมการคนหนึ่งในจำนวน 3 คน ซึ่ง อ.ก.พ. กรมแต่งตั้งขนานนามการสอบคราวนี้ และเป็นกรรมการในวิชาทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วย นอกจากนี้ยังมีจำนวนรวมที่จะให้คะแนนในการสอบสัมภาษณ์อีกด้วย ข้อสอบวิชาทดลองปฏิบัติ

ที่นายทมออกมาปรากฏว่าทั้งหมด ๘ ข้อ ข้อแรกเป็นคำถามเกี่ยวกับระเบียบการราชการ ข้อสองเป็นคำถามเกี่ยวกับการให้ความหมายของคำต่าง ๆ ที่มีความหมายใช้เป็นพิเศษในองราชการ ซึ่งข้าราชการทุกคนพึงต้องรู้ และข้อสุดท้ายเป็นคำถามสำคัญเกี่ยวกับหน้าที่ของแผนกต่าง ๆ ในกอง "บริการ" และให้เสนอความคิดเห็นในการแก้ไขปรับปรุงงานในแผนกใดแผนกหนึ่งตามที่คุณชอบจะเลือกเอา การให้คะแนนจัดแบ่งตามน้ำหนักความสำคัญของแต่ละข้อ คือ ข้อแรกให้ 40 คะแนน ข้อสอง 50 คะแนน และข้อสุดท้าย 110 คะแนน

ในระหว่างที่รอผลการสอบ มีกรรมการนายหนึ่ง ซึ่งทำหน้าที่เป็นเลขานุการของคณะกรรมการได้ตรวจให้คะแนนในวิชาของตน และรวมคะแนนในวิชาอื่นไว้เรียบร้อยแล้ว ยังคงรวบรวมคะแนนวิชาทดลองปฏิบัติ ๆ ซึ่งนายทมยังมีได้ส่งยอดคะแนนมาให้รวม ได้มากถ้าเปิดเผยถึงต่อเก่งว่า ได้แก่ผู้สมัครสอบผู้หนึ่งซึ่งเป็นข้าราชการในกองอื่น โดยบุคคลผู้นี้ได้ทำคะแนนนำผู้อื่นมากมาย ถ้าไม่ตกวิชาทดลองปฏิบัติ ๆ เสีย ซึ่งไม่น่าจะเป็นไปได้ เพราะบุคคลผู้นี้เป็นคนหนึ่งที่ทางกรมส่งไปศึกษาชั้นปริญญาโททางรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อยู่ด้วย และแม้แต่จะได้คะแนนในวิชาเพียง 120 คะแนนพอดีก็ยังไม่มาเป็นที่หนึ่งอย่างแน่นอน

แต่ผลการสอบที่ประกาศออกมาปรากฏว่า นายทองได้ทีหนึ่ง และนายใหม่ได้ทีสอง เป็นที่เปิดเผยว่า มีบุคคลทั้งสองนี้เท่านั้นที่สามารถสอบผ่านวิชาทดลองปฏิบัติ ๆ คือได้คะแนนเกินร้อยละ 60 หรือ 120 คะแนนขึ้นไป ส่วนผู้สมัครคนอื่น ๆ แม้ว่าจะทำคะแนนในวิชาอื่น ๆ ได้ดี ก็มาตกวิชาทั้งหมด รวมทั้งนายทม และนางสาวราศี ซึ่งเป็นข้าราชการปฏิบัติหน้าที่ราชการอยู่ในกอง "บริการ" นี้เองด้วย สำหรับผู้ที่เป็ดอกเก่งนั้น ตามยอดคะแนนที่ตั้งมาปรากฏว่าขาดคะแนนไปเพียง 1 คะแนนก็จะสอบวิชานี้ได้

อย่างไรก็ตาม แมื่อนายทองจะสอบได้ทีหนึ่ง ตามหลักควรจะได้รับการบรรจุเป็นชั้นโทก่อน แต่นายทองยังขาดคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ตาม พ.ร.บ. ระเบียบข้าราชการพลเรือน มาตรา 58 วรรค ๒ คือยังมีอายุราชการชั้นตรีไม่ครบกำหนด ๓ ปี การบรรจุจึงบรรจุให้แก่ผู้สอบได้ในลำดับถัดไป ซึ่งได้แก่นายใหม่ ผู้มีสิทธิบรรจุอย่างครบถ้วนนั่นเอง เป็นอันว่า นายใหม่ได้เลื่อนชั้นเป็นข้าราชการชั้นโท ตำแหน่งประจำกอง "บริการ" ย้ายออกจากกองเดิมได้สมความปรารถนา

5. ภายหลังจากการสอบครั้งที่สอง ปรากฏการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ราชการของกองนภายหลังการสอบครั้งที่สอง เป็นเรื่องที่น่าพิจารณาคืออีกตอนหนึ่ง ในฐานะที่เป็นผลที่บังเกิดจากการใช้ดุลพินิจวินิจฉัยขาดการสอบครั้งของนายทม

กล่าวคือ นายใหม่ยังคงประพฤติตัวในการปฏิบัติหน้าที่ราชการเช่นเดิม คือ ไม่ค่อยมาทำงาน หรือมาทำงานสาย กลับก่อนเวลาอยู่เป็นนิจอันเป็นความประพฤติปฏิบัติที่ไม่ตรงกับความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ในกาเปิดสอบที่ว่า ต้องการจะได้คนที่มีความสามารถเข้ามาช่วยทำงาน ซึ่งกำลังทวักความยากลำบากและกว้างขวางมากมายชน ยิ่งไปกว่านั้นนายทมและนางสาวราศี ได้แสดงท่าทีที่อึดใจในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ โดยเฉพาะนายทม ซึ่งชนเงินเดือนเดิม ๕๕๕ บาท ไม่มีทางจะเลื่อนเป็นชนโทได้โดยวิธีใดนอกจากการสอบคัดเลือก และตรงกันข้ามข้าราชการชนตรที่มีชนเงินเดือนต่ำกว่านายทมเสียอีก กลับได้เลื่อนข้ามหน้าไปเป็นชนโท โดยเฉพาะนายใหม่ ซึ่งเป็นข้าราชการมาจากกองอื่น การณ์ก็ปรากฏว่านายทมเริ่มมาสาย กลับก่อนเวลาเป็นประจำเข้าบ้าง ล่วงนางสาวราศีนั้นเป็นดัดรี มีปฏิกริยาไม่รุนแรง คงได้แต่เขี่ยปากปรับทุกข์กับผู้นอนอยู่เอง ๆ และหลีกเลี่ยงการทำงานไปบ้างเท่านั้น

ในเรื่องนายทมนี้ หัวหน้าแผนก ก. ก็ได้เสนอแนะให้เปิดสอบอัตราชนโท ตำแหน่งประจำกองที่ยังเหลืออยู่อกตำแหน่งหนึ่ง กับหัวหน้าแผนก ข. ที่ยังว่างอยู่ เพื่อคัดเลือกบุคคลที่มีความสามารถเข้ามาทำงานบ้าง ดังนั้นต่อมาประมาณหนึ่งปีในระยะเวลาจะถึงนี้มีททก นายทมจึงได้ขออนุมัติเปิดสอบคัดเลือกในอัตราและตำแหน่งทั้งสองชน นับเป็นการสอบคัดเลือกเดือนชนตรเป็นชนโทครั้งที่สามของกอง และเป็นเวลาที่ประจวบเหมาะกะกับที่นายทองได้เป็นข้าราชการชนตรมาครบรอบ ๖ ปีพอดี นายทองจึงมีมติขเป็นชนโทอย่างเต็มที่ในคราวนั้น แม้จะมีชนเงินเดือนเพียง 1,000 บาทก็ตาม (เพราะมีมติคณะรัฐมนตรีให้ยกเด็กเงื่อนไขการเลื่อนชนตรเป็นชนโท โดยให้ต่อเกณฑ์บรรจุจากผู้นอนเงินเดือนไม่ต่ำกว่า 1,050 บาท และให้เลื่อนจากผู้นอนเงินเดือนเท่าใดก็ได้ ตามหลักความสามารถดังกล่าวมาแล้วในกรณีของนายทม)

6. การสอบครั้งที่สาม เมื่อประกาศเปิดสอบเฉพาะอัตราและตำแหน่งทั้งสองเป็นการทั่วไปภายในกรมออกมา ท่าทีของผู้นัดทมิเข้าสอบทั้งหลายที่แสดงออกมานั้นมีอยู่แตกต่างกันในระหว่างอัตราและตำแหน่งทั้งสองอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ในตำแหน่งหัวหน้าแผนก ข. นั้นปรากฏว่า

ไม่มีผู้สมัครคนใดจากกองอื่น ๆ และจากในกอง “บริการ” เอง สมัครเข้าสอบคัดเลือกเลย นอกจากนายทอง ส่วนตำแหน่งประจำกองนั้นกลับปรากฏว่ามีผู้สมัครเข้าสอบเป็นจำนวนมาก กว่า การสอบครั้งที่สอง คือเป็นจำนวนถึง 20 คน ซึ่งกม.นายทอง และนางสาวราตรีรวมอยู่ด้วย เพราะมีความรู้สึกโดยทั่วไปอยู่ว่า นายทองต้องการคนที่มีความรู้ความสามารถเข้าทำงานใน ตำแหน่งนี้อย่างจริงจังใจกว่าครั้งก่อน แม้ว่าในบรรดาผู้สมัครสอบในอัตราและตำแหน่งนี้จะมี บุคคลที่พอมองเห็นได้ว่าเป็นที่รักใคร่ชอบพอรของหัวหน้ากองอยู่บ้างก็ตาม ก็ยังหวังอยู่ว่า กรณีไม่คงงามเช่นกรณีนายใหม่คงจะเป็นบทเรียนที่ดีได้บ้าง และคงจะไม่บังเกิดซ้ำขึ้นอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเมื่อนายทองเองก็มีหวังในตำแหน่งหัวหน้าแผนก ข. อย่างเต็มเปี่ยมไปแต่ ผู้เดียวแล้ว

แต่ขอให้เราได้พิจารณาเหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้นในกลุ่มผู้สมัครสอบในอัตราและตำแหน่งประจำกอง เพื่อดูว่า เหตุการณ์เหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาทางการบริหารอย่างไรบ้าง ก่อนอื่น ขอแนะนำให้รู้จักกับนางสาวชื่น ผู้สมัครคนหนึ่งซึ่งจะมีบทบาทสำคัญในการสอบครั้งนี้เสียก่อน นางสาวชื่นเป็นผู้สำเร็จปริญญาตรี เริ่มเข้ารับราชการเป็นชนตรี ตำแหน่งประจำ แผนก ข. 900 บาท รุ่นเดียวกับนายทอง นางสาวราตรี และนายใหม่ แต่รับราชการอยู่ใน กองอื่น นางสาวชื่นเป็นคนทำงาน “แบบผักชีโรยหน้า” เพื่อแข่งขันเอาความดีความชอบกับ ผู้อื่น กล่าวคือมาทำงานแต่เช้าเป็นประจำทุกวัน เพื่อเซ็นชื่อแสดงออกซึ่งความขยันขันแข็งใน การปฏิบัติราชการของตน และจะนั่งอยู่กับโต๊ะ แต่ไม่ได้ทำอะไร พอดับหลังผู้บังคับบัญชาแล้ว นางสาวชื่นก็ออกตระเวนเที่ยวพูดคุยตามโต๊ะของข้าราชการผู้อื่น ในปีแรกที่นางสาวชื่นเข้ารับ ราชการนั้น เป็นปีที่ข้าราชการในกรม “เสริมสัมพันธ์” ได้พิจารณาเลื่อนขึ้นเงินเดือนกันน้อย มาก ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น บุคคลที่ใคร่บเลือนขึ้นเงินเดือนในกองที่นางสาวชื่นรับราชการ อยู่ในปีนั้นถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการทำงานดีถึงขนาด (กองนี้เป็นกองที่นายทอง เคยมาช่วยราชการ และได้เลื่อนขึ้นเงินเดือนในปีนั้นด้วย) ก็ปรากฏว่า นางสาวชื่นมิได้รับการ เลื่อนเงินเดือน และต่อมามีการสอบเลื่อนขึ้นชนตรีเป็นชนโทในกองนั้น ก็ปรากฏว่านางสาวชื่นไม่ สามารถสอบคัดเลือกได้เช่นกัน นางสาวชื่นจึงมีท่าทีที่จะพยายามหาทางแข่งขันเพื่อให้ทัดเทียม กับเพื่อนข้าราชการที่ได้เป็นชนโทแล้วอยู่เดิมอ ในการสอบครั้งที่สองของกอง “บริการ”

นางสาวชนกได้เข้าร่วมด้วย และในการสอบครั้งนั้น แมื่อนางสาวชนกจะไม่สามารถสอบ
ได้ แต่นางสาวชนกก็สามารถทำความเข้าใจกับนายทมน เพราะในฐานะที่เป็นหญิงสาว ขณะ
ที่เตรียมตัวสอบก่อนกำหนดการสอบ นางสาวชนกก็พยายามไปพบนายทมน อ้อนวอนขอให้
นายทมนในฐานะเป็นกรรมการออกข้อสอบวิชาทดลองปฏิบัติฯ ช่วยบอกใบ้ให้ หรือแนะนำข้อ
สอบอันจะทำให้โอกาสการสอบของตนดีกว่าผู้อื่น พฤติการณ์เช่นนี้มักจะปรากฏแก่ผู้สมัครสอบ
ที่เป็นสตรีจำนวนมาก และในการสอบครั้งที่สองนั้น แมื่อว่าพฤติการณ์ดังกล่าวจะไม่ก่อให้เกิดผล
อย่างใดมากมายนัก นางสาวชนกได้รู้จักคุ้นเคยกับนายทมน อันถึงผลมาถึงการสอบในครั้งที่
สามนี้ ประกอบกับมีข้าราชการในกองนั้นผู้หนึ่งซึ่งมีความสนิทสนมคุ้นเคยเป็นอย่างดีกับนายทมน
ได้ให้ความสนับสนุนส่งเสริมนางสาวชนก โดยได้ช่วยพูดให้นายทมนเห็นว่า นางสาวชนกมีความ
ปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเป็นข้าราชการชั้นโท และเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และความ
ตั้งใจที่จะทำงานได้ อันตรงกับความต้องการในการเปิดสอบของอัตราและตำแหน่งนี้ ทว่า
และพฤติการณ์ของนางสาวชนกในการเตรียมตัวสอบครั้งนั้นจึงผิดแผกแตกต่างไปจากคราวก่อน ๆ
กล่าวคือ นางสาวชนกไม่ไปติดต่อกับนายทมนเลย และพยายามปิดตัวไปคนเดียวเตรียมคำตอบ
อยู่คนเดียว ไม่ยอมที่จะปรึกษาหารือกับผู้ใด นอกจากข้าราชการผู้สนิทสนมกับนายทมนและให้
ความสนับสนุนสนับสนุนเท่านั้น ทว่าเช่นนี้ทำให้ผู้สมัครที่เป็นสตรีต้องลำบากพยายามเข้าหาขอ
ทมน อ้อนวอนให้บอกใบ้ หรือแนะนำข้อสอบให้แก่ตนบ้าง มีอยู่ครั้งรายที่อ้อนวอนขอให้ตน
สอบได้ ขอเพียงแต่มีชื่ออยู่ในบัญชีรายการบรรจุก็เพียงพอแล้ว ชยำให้ถึงขนาดสอบตกไปโดย
การแข่งขันชิงไหวพริบกันั้นว่าผู้ใดจะแสวงหา โอกาสได้เปรียบในการสอบครั้งดังกล่าวกันก็ปรากฏ
อยู่ทั่วไปในหมู่ผู้สมัคร ก่อนกำหนดวันสอบ ปรากฏว่ามีผู้สมัครจำนวน 6 รายได้ถอนตัวออก
จากการสอบครั้งนั้นไปโดยไม่ปรากฏสาเหตุที่แน่ชัด

การสอบครั้งนี้นายทมน นอกจากจะออกข้อสอบและตรวจให้คะแนนในวิชาทดลองปฏิบัติฯ
อย่างเคยแล้ว ยังเป็นกรรมการในวิชาอื่นบางวิชาอีกด้วย ผลการสอบปรากฏว่ามีผู้สอบ
ได้ชั้นบัญชีบรรจุไว้ 4 คน นางสาวชนกได้เป็นที่หนึ่ง โดยได้คะแนนนำในวิชาทดลองปฏิบัติฯ
และบางวิชาที่นายทมนเป็นกรรมการ และได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการชั้นโท ตำแหน่งประจำ
กองย้ายจากกองเดิมมารับราชการในกอง “บริการ” ต่อไป ลำดับที่สอบคงได้แก่ผู้สมัครคน

หนังสือมีความสนิทสนมคุ้นเคยกับนายทอม ส่วนที่สามและที่สี่ คงได้แก่ผู้สมัครสตรีที่ไปยื่นขอ
ขอมขอยุ่ในบัญชีรอการบรรจุตั้งกล่าวแล้ว สำหรับนายทอมและนางสาววราคือยังไม่สามารถตอบ
เข้ามาขอในบัญชีดังกล่าวนอกครั้งหนึ่ง

การสอบในตำแหน่งหัวหน้าแผนก ข. นั้น ผลก็เป็นดังที่คาดหมายไว้คือ นายทอง
สอบได้และได้รับการบรรจุไป เป็นที่น่าสังเกตว่า นายทอม (ซึ่งมีชื่ออยู่ในบัญชีรอคอยการบรรจุ
ในตำแหน่งหัวหน้าแผนก ค. จากการสอบครั้งแรกหลังจากที่นายทอมสอบได้ทั้งหนึ่งและได้รับ
การบรรจุในการสอบครั้งนั้นได้ย้ายไปเป็นหัวหน้าแผนก ง. ตำแหน่งหัวหน้าแผนก ค. จึงว่างลง
แต่นายทอมยังไม่มีสิทธิ์บรรจุเพราะยังเป็นสมัครไม่ครบ 3 ปี) ก็เพิ่งได้รับการบรรจุเป็นหัวหน้า
แผนก ค. พร้อมกับนายทอง หลังจากที่ได้รอคอยอย่างเจ็บช้ำมานานเป็นเวลา 2 ปี ทั้งนี้เพราะ
นายทอมได้เป็นข้าราชการชั้นตรีเมื่อเริ่มปีที่สองพร้อมกับนายทอง จึงมีอายุราชการเป็นชั้นตรี
ครบ 3 ปีเมื่อต้นปีที่หกนั้นพร้อมกัน นับว่าบุคคลทั้งสองได้รับการเลื่อนชั้นก้าวหน้ากว่าบรรดา
เสมียนพนักงานจตุราวุฒกัน คือในช่วงระยะเวลา 6 ปี ที่ตั้งกอง “บริการ” นั้นรวม
บุคคลทั้งสองได้เลื่อนจากเสมียนพนักงานจตุราวุฒ 600 บาท ในครั้งแรกขึ้นมาจนเป็นข้าราชการ
ชั้นโทตำแหน่งหัวหน้าแผนกชั้น 1,200 เมื่อต้นปีที่หก และยังก้าวหน้ามากกว่านายทอม และนาง-
สาววราซึ่งแม้ว่าจะเริ่มทำงานในปีที่สอง แต่ก็ได้เริ่มต้นด้วยการเป็นชั้นตรีชน 900 บาท ซึ่งสูง
กว่าเงินเดือนของบุคคลทั้งสองเมื่อเริ่มปีที่สอง (625 บาท) ถึง 8 ชั้น (ดูตารางเปรียบเทียบ
ที่แนบไว้ในข้างต้น)

7. ภายหลังการสอบครั้งที่สาม ภายหลังการสอบครั้งนั้นแล้วไม่นานได้มีการเปิดสอบคัดเลือก
เลื่อนชั้นจตุราวุฒเป็นชั้นตรีในตำแหน่งที่ว่าง และมีการเปิดสอบแข่งขันทั่วไปเพื่อบรรจุเป็นชั้นจตุรา
ในกอง “บริการ” นอก เป็นชั้นจตุราเมื่อเริ่มปีที่เจ็ด อัตราค่าจ้างของกองนี้จึงมีต่อบุคคลที่ได้รับการ
การบรรจุเข้าทำงานอย่างครบถ้วน แต่ก็ยังปรากฏว่ามีการเอาตัวข้าราชการจากกองอื่น ๆ มา
ช่วยทำงานให้กับกองนี้อยู่ตลอดเวลา โดยนายทอมได้ขออำนาจเป็นการภายในจากอธิบดีที่จะ
เรียกเกณฑ์ตัวบุคคลจากกองอื่น ๆ ผลิตเวรกันไปทำงานในหน้าที่ของกอง “บริการ” อัน
ก่อให้เกิดความไม่พอใจให้แก่บุคคลเหล่านั้น ผู้ซึ่งต้องปฏิบัติหน้าที่ราชการในส่วนของตนอยู่

แล้ว การทำงานดังกล่าวจึงเป็นการปฏิบัติอย่างขอไปที ไม่สู้จะเต็มใจเท่าใดนัก และมีการตั้งข้อสงสัยกันว่า ตัวบุคคลในกอง “บริการ” ก็มีอยู่ครบถ้วนแล้ว ยังต้องเรียกเกณฑ์บุคคลจากกองอื่น ๆ ไปทำงาน แสดงว่าข้าราชการของกองนี้ไม่มีความสามารถพอจะทำงานได้

ในต้นตัวข้าราชการในกอง “บริการ” ปรากฏว่า นายทวี นางสาววราดี และนายใหม่ ยังคงมาสาย กลับก่อนหรือไม่มาทำงานอยู่เป็นนิจสิน เช่นเดิม นายทวีได้เคยพูดว่าตนไม่มีหนทางจะก้าวหน้า และจะต้องรอโอกาสที่จะเลื่อนขั้นต่อไปอีกนาน จึงไม่รู้จะทำงานไปทำไม และจะพยายามหาทางโอนย้ายไปอยู่ส่วนราชการอื่น

ต่อมาเมื่อเริ่มปีที่เจ็ดไปได้ประมาณเดือนเศษ นายทมิฬได้ยื่นใบลาออกจากราชการไป ทั้งที่ยังไม่ครบเกษียณอายุราชการโดยไม่ทราบสาเหตุ เหตุการณ์ภายในกอง “บริการ” จะคลี่คลายไปในทางใด เป็นเรื่องที่เราจะต้องเฝ้าพิจารณาตักกันต่อไป.

Government

I think we leave more machinery of government than is necessary, too many parasites living on the labor of the industrious.

Jefferson

รัฐบาล

ฉันคิดว่าเรามีเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลมากกว่าความจำเป็น มีคน
กินแรงคนอ่อนอยู่เป็นจำนวนมาก

เจฟเฟอร์สัน
